

EGE CANSEN/ASAF SAVAŞ AKAT

VİTAMİNLİ EKONOMİKS

Editör: DR. BARIŞ ESEN

Remzi Kitabevi

Ege Cansen 1938 Ankara doğumludur. 1961’de ODTÜ İşletme Bölümü’nü bitirdi. Aynı yıl Arçelik’te işe başladı. Şirketin verdiği bursla gittiği Pennsylvania Üniversitesi Wharton Finans ve Ticaret Fakültesi’ni 1966’da MBA derecesiyle bitirdi. Arçelik’te Genel Müdür Yardımcılığı ve Koç Holding’de Sınai İşler Koordinatörlüğü yaptı. 1980’de Koç’tan ayrılarak “yönetici-danışman” olarak çalışmaya başladı. 1986-2017 arasında Anadolu Grubu’nun üst yönetiminde görev yaptı. 1987-2000 yılları arasında Marmara Üniversitesi Göztepe’de İşletme Ekonomisi dersleri verdi. Kuruluş aşamasından beri hizmet ettiği Koç Üniversitesi’nin Mütevelli Heyeti’nde 2000-2017 üye olarak bulundu. 1983-2014 yılları arasında *Hürriyet* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Ocak 2014’ten bu yana *Sözcü* gazetesinde yazmaktadır. 1987’de TRT-2’de başladığı görsel ekonomi yorumculuğuna NTV’de CNBC-e’de ortak programlar yaparak devam etti. Halen Bloomberg HT’de izleyicileriyle buluşmaktadır. AYGAZ AŞ’nin bağımsız yönetim kurulu üyesidir.

Asaf Savaş Akat 1943 Ankara doğumludur. Galatasaray Lisesi’nde okurken AFS bursu ile bir yıl ABD’ye gitti. 1966’da İÜ İktisat Fakültesi’ni bitirerek iktisat kürsüsüne asistan oldu. OECD bursu ile İngiltere’de East Anglia Üniversitesi ve London School of Economics’de lisansüstü eğitim gördü. 1969’da doktor, 1973’te doçent, 1980’de profesör unvanını aldı. YÖK Yasası sonrasında 1982’de özel kesime geçti. Kavala Grup ve İmtaş Sigorta yönetiminde çalıştı. Uzun süre Eczacıbaşı Holding yönetim kurulunda yer aldı. Çeşitli vakıf ve sivil toplum kuruluşuna katkıda bulundu. SHP ve Yeni Demokrasi Hareketi içinde aktif siyasete katıldı. İstanbul Bilgi Üniversitesi’nin kuruluşunda rektörlük görevini üstlendi. *Sabah* ve *Vatan* gazetelerinde köşe yazarlığı, NTV’de “Ekodiyalog” ile televizyon programcılığı yaptı. Sedat Simavi Ödülü aldı. Halen İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde öğretim üyeliği ve Bloomberg HT’de ekonomi yorumculuğu devam etmektedir. Profesör Nilüfer Göle ile evlidir.

Dr. Barış Esen 1982 İstanbul doğumludur. İstanbul Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nü bitirdikten sonra 2007 yılında Galatasaray Üniversitesi Bölgesel ve Stratejik Etüdler Bölümü’nde yüksek lisansını tamamladı. 2019 yılında İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden doktora derecesini aldı. Meslek yaşamına 2004 yılında CNN Türk Dış Haberler Servisi’nde başladı. 2005-2010 yılları arasında SKY Türk haber kanalında muhabir, editör ve sunucu olarak çalıştı. 2010’dan itibaren kuruluş kadrosunda yer aldığı Bloomberg HT’de sunucu olarak görev yapıyor. Televizyonda Küresel Piyasalar ve Ekonomik Görünüm, radyoda ise Barış’ın Sesi programını sunuyor. Barış Esen, Küresel Piyasalar ile 2016’da Radyo Televizyon Gazetecileri Derneği ve 2020’de Türkiye Sermaye Piyasası Birliği’nin en iyi ekonomi programı ödülleri aldı.

EGE CANSEN – ASAF SAVAŞ AKAT

VİTAMİNLİ EKONOMİKS

Editör:

DR. BARIŞ ESEN

Remzi Kitabevi

VİTAMİNLİ EKONOMİKS / Ege Cansen – Asaf Savaş Akat – Barış Esen

© Remzi Kitabevi, 2021

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Nesrin Arslan

Kapak fotoğrafı: Bloomberg HT

Kapak düzeni: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-2007-7

BİRİNCİ BASIM: Nisan 2021

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 44903 / Tel (212) 629 0615

İçindekiler

Sunuş	7
1. Kamu Borcu Kimin Borcu? (30 Nisan 2020)	11
2. Para Birimine Saldırı (7 Mayıs 2020).....	23
3. Salgın Sonrası Yatırım ve Tasarruf (14 Mayıs 2020).....	33
4. İthalat Kolya Olmayacak (21 Mayıs 2020).....	45
5. Karşılıksız Para Basılır mı? (28 Mayıs 2020).....	55
6. Dolar Tuzağı (4 Haziran 2020).....	67
7. İthal İkamesi ve İçte Kapanma (11 Haziran 2020).....	81
8. Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu (18 Haziran 2020)	93
9. Virüsün İlacı Bol Para mı? (25 Haziran 2020)	104
10. Koronavirüs Teşvikleri (2 Temmuz 2020)	118
11. İşsizlik Nedir? (9 Temmuz 2020)	130
12. Altın Para Olur mu? (16 Temmuz 2020)	141
13. Dövizdeki Yükseliş ve TCMB Önlemleri (6 Ağustos 2020)	155
14. Türkiye'nin Döviz Krizi (13 Ağustos 2020)	170
15. Hollanda Hastalığı (20 Ağustos 2020)	183
16. Doğal Gaz Keşfi Sonrası Ne Yapılmamalı? (27 Ağustos 2020)	194
17. Türkiye'nin Cari Açığı Var mı? (24 Eylül 2020).....	203
18. Ekonomi Yönetilir mi Yönlendirilir mi? (1 Ekim 2020)	212
19. Türkiye'nin Dış Finansman İhtiyacı (8 Ekim 2020)	224
20. Değerli Para, Değersiz Ekonomi (15 Ekim 2020).....	235

21. Yüksek Kurun Vatandaşa Etkisi (5 Kasım 2020).....	245
22. Ekonomi Yönetiminde Değişim (12 Kasım 2020).....	253
23. Merkez Bankası'ndan Faiz Artışı ve Sadeleşme (19 Kasım 2020)	264
24. Türkiye Ekonomisi İçin Reçete (26 Kasım 2020).....	274

Sunuş

Sahilde oltasıyla balık tutan adamın gözü, yanında duran ama suda oltası olmayan, sadece denizi gözlemleyen kişiye takılmış. “Kusura bakma arkadaş, hadi biz burada balık tutmak için saatlerimizi harcıyoruz; ama sen sadece denize bakıp hiçbir şey yapmadan zamanını nasıl geçiriyorsun çok merak ettim?” demiş. Adam da, “Gelen dalgaları sayıyorum,” cevabını vermiş. Bizimki hafif müstehzi bir edayla, “Peki bu sabah-tan beri kaç dalga geldi?” diye sorunca, dalga sayıcı, hiç düşünmeden ciddi ciddi yanıtlamış, “Gelen her dalga geri gitti, bu gelen birincidir.”

Medyada yer alan ekonomi haber ve yorumları genellikle “indi-çık-tı” biçimindedir. Faiz indi, faiz çıktı; döviz indi, döviz çıktı; altın indi, altın çıktı; enflasyon indi, enflasyon çıktı; işsizlik indi, işsizlik çıktı; cari açık indi, cari açık çıktı; ve pek tabii borsa indi borsa çıktı diye saatlerce, günlerce, aylarca, yıllarca konuşulur durur. Çünkü ekonomilerde dalgalanma durmaz. Doğal olarak “indi-bindi muhabbeti” de bitmez.

Barış’ın girişimiyle altı ayı aşkın bir sürede konuşulanlar yazıya dökülünce anlaşıldı ki, çoğu zaman söz dönüp dolaşıp “Cari açık vermeden büyüme” konusuna gelmiş. Çünkü Türkiye’de, başta siyasetçilerimiz olmak üzere, yurt dışında en itibarlı üniversitelerde doktora yapmış iktisatçılarımız da

dâhil, herkes “Türkiye ekonomisi, cari açısız yapamaz, en azından ülke yeterince hızlı kalkınamaz” diye bir fikre sapanıp kalmıştır. Bu sabit fikir yüzünden, cari açığı finanse etmek için dışarıdan dövizle borçlanmak yapılaşmıştır. Borç alındıkça dış borç stoku büyüdüğünden Türkiye “borç verilmesi riskli ülke” haline gelmiştir. Yurt dışından sıcak para akımı yavaşlayınca, dövizde arz açığı oluşmuş ve doğal olarak fiyatı yükselmiştir. Yani TL devalüe olmuştur. Devalüasyon enflasyonu tetiklemiş, yükselen enflasyon, bir sonraki devalüasyona gerekçe oluşturmuştur. Böylece ortaya “devalüasyon-enflasyon” kısır döngüsü çıkmıştır. İktisatçılarımız ve siyasetçilerimiz “bu kısır döngüden nasıl çıkılır” diye deşil, “bu kısır döngü nasıl sürdürülebilir” üzerine kafa yormuştur. Sonuçta “doğrudan yabancı yatırımları ülkeye çekecek hem büyümek hem de cari açığı finanse etmek” üzerinde mutabık kalınmıştır. Bunun sonucunda ülkede yabancılara satılmadık banka, firma ve arsa neredeyse kalmamıştır. Doğrudan yabancı yatırımlar, “faizli borç” olmasa da muhasebe ilkelerine göre “yükümlülük” (*liability*) olduğu için, bu sakıncasız sanılan çözüm, Türkiye’nin Uluslararası Net Yatırım Pozisyonu’nundaki açığın artmasına sebep olmuştur.

Bizler, Türkiye’deki klasik yaklaşımın aksine bu kısır dönünün pekâla kırılacağı görüşündeyiz. Daha önemlisi, “ancak ve ancak” bu kısır döngü kırılınca ekonominin “düşük enflasyon-düşük faiz” noktasında dengeye kavuşacağını savunmakta ve enflasyon ile faizler düşük seyretmeye başlayınca, büyümenin sürdürülebilir bir şekilde hızlanacağını öngörmekteyiz.

Kitaba konu olan sohbetlerin yapıldığı dönemin arka planında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın iktisadi “fıkr-i müdürî”

olan “faiz sebep, enflasyon sonuçtur”, dolayısıyla “faizler indirilmeden, enflasyon inmez” önermeleri var. İzlenen bu “gayri-ortodoks” ekonomi politikası, döviz fiyatlarının kontrolsüz bir şekilde yükselmeye başlaması ile sonuçlandı. Neticede Hazine ve Maliye Bakanı Dr. Berat Albayrak dramatik bir şekilde görevinden ayrıldı. Onun görevini “yüksek faiz-düşük kur” diye bilinen ortodoks para politikası izleyerek “enflasyonun atalet momentini TL’nin değer kazanması ile düşürmeyi” planlayan ekip devraldı. Bu yöntem “2003-2008” arasında ve hatta “2009-2016” döneminde başarılı olmuştu. Tek kusuru cari açık patlamasına sebebiyet vermesiydi. Hatta dış açık 2011’de bir süre milli gelirin %10’na çıkmış yani “fiyat istikrarı” sağlayalım derken, “finansal istikrar” bozulmuş ve kısa sürede Merkez Bankası, faizleri 650 baz puan yükseltmek zorunda kalmıştı.

Kitabı okurken yazarların “fiyat mekanizması”nın, zaman zaman hatalı ve gecikmeli çalışsa da, neticede uzun vadede toplumun refahı için en iyi sonucu verdiğine derinden inandıklarını anlayacaksınız. Fiyat mekanizması işleyişinde fiyatı doğru tespit edilmesi gereken kritik mal “döviz”dir. Dövizin fiyatı yanlışsa, her şeyin fiyatı yanlış oluşmaya başlar. Dolayısıyla ekonomide “kıt kaynakların, sonsuz ihtiyaçlar arasındaki tahsisleri” de hatalı olur. Yerli mercimek üretiminin neden düştüğünü ve niçin Kanada’dan mercimek ithal ettiğimizi anlamak isteyenler, mercimeğin değil, dövizin fiyatına bakmalıdır.

Bu çalışma televizyon sohbetlerimizden yola çıkılarak derlenmiştir. Yani kitap yazma amacıyla başlanmış planlı bir çalışmanın ürünü değildir. Bloomberg HT’de yayımla-

nan “Ekonomik Görünüm” programının sunucusu Dr. Barış Esen’in bizleri teşvikiyle ortaya çıkmıştır. Konuşma kayıtları gözden geçirilmiş, söyleşi havası olabildiğince korunarak üzerinde çalışılan ilaveler ile “konuşma dilinden yazı diline” dönüştürülmüştür. Nihayetinde bu çalışma 2020 yılının son derece ilginç bir dönemini, hem Türkiye hem dünya ekonomisinde COVID-19 salgınının ilk dalgasının yaşandığı süreci kapsamaktadır. Çalışma salgın dönemindeki ekonomik gelişmeleri, para ve maliye politikası önlemleri, sonrasında ise politika değişimleri ile birlikte yaşananları anlatarak tarihe bir not düşmektedir.

Gelelim kitabın adına. İngilizce “*economy*” ve “*economics*” iki farklı sözcüktür. Türkçe “*iktisat*” ve “*iktisadiyat*” denebilirdi fakat ikincisi kullanılmıyor. “*Economy*” var olan ekonomik duruma işaret eder, “*economics*” ise ekonomileri inceleyen bilim dalının adıdır. Okumaya başlayacağınız kitap biraz “*economy*”, daha çok “*economics*” üzerinedir. Kitabın adına “vitaminli” kelimesinin eklenmesi, aslında bir iddiadır. Bu kitap, okuyanlara vitamin gibi faydalı olacaktır demek istenmiştir. İnşallah!

İzininizle, sunuş yazısını bir son söz ile bitirelim:

Durum gider, bilim kalır.

Ege & Asaf
İstanbul, 2021

Kamu Borcu Kimin Borcu?

(30 Nisan 2020)

Bariş Esen: *Dünyada neredeyse tüm ülkelerde ekonomiler koronavirüs (COVID-19) nedeniyle çok ciddi sıkıntılar yaşamaya başladı. Merkez bankaları COVID-19 nedeniyle yaşanan ekonomik durgunluğu aşmak için faiz indirimleriyle birlikte bilançolarını genişletme kararı aldı. Aynı zamanda salgından etkilenen ülkeler maliye politikalarını devreye sokarak şirketlere ve halka destek sağlamak için harekete geçtiler. Hem merkez bankaları hem de kamu maliyesi politikaları ile dağıtılan bu paraların kaynağı acaba nereden geliyor?*

Ege Cansen: Koronavirüs salgını yüzünden ülke ekonomilerinde sorunlar çıktı. Bu sorunları çözmek için devletler bütçe açıkları vererek gelirsiz kalanlara gelir desteği sağladı. Merkez bankaları para arzını artırdı, bankalara nakit vererek ödemeler sisteminin aksamasına engel oldu. Bu çözümler “Kamu borcu nedir?” sorusunu gündeme getirdi. Uzaydan para gelmeyeceğine göre, bütün dünya devletleri kendi imkânlarını harekete geçirdi. Devletler bütçe açığı vererek, merkez bankaları para basarak ekonominin çökmesine engel oluyor. Ekonomik durgunluktan çıkışı kolaylaştırmak ve çarkla-

rın yeniden dönmesi adına gerekli enerjiyi sağlamak için devletler tarafından kamu borcu yaratılıyor. Devletler aslında birer emme basma tulumbadır. Bir yerden para emmeden, bir yere para basamazlar. Yaratılan kamu borcunun veya basılan paranın kaynağı günün sonunda daima halk olacaktır. Halkta bu para var mı diye sorulabilir. Peki bu para halktan nasıl alınıyor veya nasıl alınacak?

Bazılarımız bu parayı, parası olanlar yani sadece zenginler versin der. Ama bu çaptaki olaylarda sadece zenginlerden para toplamak yetmez. Devletlerin (Hazine'nin) tahvil ihraç etmesi veya merkez bankalarının para yaratması aslında yeni bir "toplumsal sözleşme" anlamına gelmektedir. Kimse, kimseyle yeni bir sözleşme yapmak istemeyebilir. Ama devlet araya girip kişilere "bundan alıyorum ve şuna veriyorum" diyebilir. Ortada olağanüstü bir durum var. Çözüm devletten bekleniyor. Devlet gönüllü olarak vermeyeceklerden de para alacak ve ihtiyacı olanlara aktaracak ki sistem çökmesin.

Barış Esen: *Ben para bedavadan gelecek sanmıştım, ama döndük dolaştık parayı yine halktan toplamaya kalktık. Asaf Hocam salgın nedeni ile birçok kişi işini kaybetti ve gelirsiz kaldı, böyle bir ortamda bu para halktan nasıl gelecek?*

Asaf Savaş Akat: Devletlerin şu andaki derdi ekonomiyi canlandırma değil. Daralmayı durdurmak ve hasarı asgariye indirmek için kaynak aktarıyorlar. Ekonominin canlanmasından bahsedebilmek için önümüzde daha çok yol var. Bir yandan, üretim kanalında firmaların batması ve milli servetin israfı engellenmeye çalışılıyor. Diğer yandan, işsizlik nedeni ile

gelirsiz kalan insanların yaşaması için gerekli kaynaklar sağlanıyor. Virüsün yarattığı ortamda kimse harcama yapmak istemiyor. Herkes likit kalmak peşinde. Devreye devlet giriyor, piyasaya likidite veriyor. Nakit para harcamaya hemen dönüşme bile, en azından sistemin tamamen durmasını ve çökmesini engelliyor. Aynı anda, talebin tamamen çökmesi için geliri olmayan insanlara bütçeden para veriliyor.

Ekonomide devletin imtiyazlı bir yeri vardır. Kısa dönemde, kimseden almadan herkese para dağıtabilir. Bu doğrudur. İktisatçılar ise analize orta-uzun dönemi de dâhil ediyor. Çünkü işler toparlanmaya başlayınca, devletin bugün karşılıksız gibi duran harcamasını birilerinin ödemesi gerekiyor. Zaman boyutu iyi anlaşılmalı. Bugün devlet yoktan var ettiği parayı veriyor. Doğru. Nedenini az önce söyledim. Bu işten çıktığımızda ise o parayı, en azından dağıtılan o paranın bir bölümünü devletin geri toplaması söz konusu.

Kamu borcu konusunda yanlış önyargılar, kent efsaneleri vardır. “Eyvah, dünyada borç 100 trilyon dolara tırmanmış!” İyi de bu borcun alacaklısı kim? Mars’lılar mı? Alacaklısı da dünya. Aynı mantığı Türkiye için yürütebiliriz. İç borcun alacaklısı da biziz. Karışıklık dış borçtan çıkıyor. Borçlular TC vatandaşları ya da devleti iken alacaklılar başka ülkenin kurumları ise, işin rengi değişiyor. Lafı uzatmayalım. “Kamu borcu kötüdür” tavrını aşırı muhafazakâr buluyorum. Bizler gibi, Keynes geleneğinden gelen iktisatçılar kamu borcuna çok daha hoşgörülü yaklaşır.

Ege Cansen: Altta kalanın ezilmemesi, işini kaybedip gelirsiz kalanların hepten gelirsiz kalmaması için devletçe sağlanan gelir destekleri var. Diğer taraftan likiditesini kaybetmiş,

borçlarını ödeyemeyen, çarkları yavaşlamış firmaların su üstünde durmasını temin etmek için yapılan kredi işlemleri var. Devletin verdiği bu desteklerin bir kısmı para vermek şeklinde değil alacağını ertelemek veya tamamen vazgeçmek şeklinde olabilir. Toplayacağı vergileri erteleyen devletin alacağını almaması da bir nevi para vermektir. Dünya için telafuz edilen trilyonlarca dolarlık destek rakamını illa bu paranın ortaya saçılması olarak anlamayalım.

Peki, devlet verdiği parayı nasıl geri alacak? Ekonomi canlandığı zaman katma değer yaratılacak, kazançlar olacak ve devlet verdiği paranın bir kısmını toplayacak. 2008 krizinde ABD’de olduğu gibi, merkez bankaları kriz zamanında “zehirli-batık” (toksik) denilen ipotekleri devralıp, bankalara nakit para verdi. Ekonomi düzeliş emlak değerleri artmaya başlayınca taşınmaz mallar satıldı. İpotekli (mortgage) teminatlı krediler kısmen geri ödendi. Ancak merkez bankalarının şişmiş bilançoları yine de eski düzeyine gerilemedi. Zaten bunu da beklememek gerekir.

“Kamu borcu” kavramını da iyi irdelememiz lazım. Dikkat ederseniz borcu devlet alıyor ama ona “kamu borcu” deniyor. Kamu ile devlet farklı kavramlardır ama bu sözcükler çoğu kez birbirinin yerine kullanılır. İngilizcede halka “*public*”, devlete ise “*state*” denir. Çok büyümüş olmasından endişe edilen borcun adı İngilizcede “*state debt*” değildir, “*public dept*” kullanılır. Kamu, aynı zamanda halk demek olduğuna göre “kamu borcu” “halkın borcu” anlamına gelir. Halk, tek kelimedir ama tek halk yoktur. Halkın içinde ellerinde kamu borcunu temsil eden devlet tahvili olan zenginler de vardır, serveti olmayan yoksullar da. Her ne kadar “kamu borcu” halkın borcudur dense de, borçlu ve alacaklı olanlar “aynı halk” değildir.

Kamudan alacaklı olan “tahvil sahipleri” kazançlarının tümünü tüketmemiş, bir kısmını tasarruf edip bankaya veya tahvile yatırmış yani devlete borç vermiştir. Devlet, bu kişilerden aldığı borç parayı fakirlere harcamıştır. Kamunun borçlanması aslında bir tür sosyal transferdir. Bu borcun geri ödenmesi zannedildiği kadar iyi bir şey değildir. Çünkü eğer “kamu borcu azaltılacaksa”, bu paranın yoksullardan alınıp zenginlere verilmesi gerekir. Siyasetçiler böyle bir transfer yapmak istemez. Dolayısıyla kamu borcu hiçbir zaman ödenmez.

Asaf Savaş Akat: IMF’in de kullandığı bir tanım var: “Halkın elindeki kamu borcu”. İngilizcesi “*public dept held by the public*”. Aynı sözcük “*public*” iki farklı anlama sahip: ilkinde devlet, ikincisi halk. Devletin borcu nihayetinde o devletin vergi mükelleflerinin borcudur. Bir şirket bilançosunda, pasifte borçlar ve yükümlülükler, aktifte makineler, binalar, vs. varlıklar yer alır. Devletin bilançosunda pasifte borçlar varsa, aktifte ne var? Vergileme hakkı ve iktidarı vardır. Devlet borcunu vatandaşına saldıği vergiden elde ettiği hasılatla öder. Yani devletin borcu sonunda vatandaşın borcudur. Hepimizin borcudur.

Kamu borcu iyidir-kötüdür tartışmasının gerisinde gelirin yeniden dağılımı kavgaları yatar. Kamu borcuna yol açan harcamalardan yararlananlarla kamu borcunun faiz ve anapara ödemesi için salınan vergiyi ödeyenler aynı kesimler değildir. Harcama toplumun fakir ve kırılğan kesimlerine yönelir. Demokraside bu normaldir; toplumun zayıf kesimleri seçmen çoğunluğunu oluşturur. Sosyal ve insani gerekçeler de devlet desteğinin bu kesimlere yöneltilmesini gerektirir. COVID-19 salgınında firmalara sağlanan imkânların yüksek ge-

lirli kesimlere gitmesi istisnadır. Desteğin esas gövdesi işsizlere aktarılandır. Buna karşılık, gelişmiş ülkelerde verginin büyük bölümü toplumun güçlü ve zengin kesimleri tarafından ödenir. Yani şu anda ortalığa saçılan parayı geri toplama zamanı geldiğinde, yeniden zenginelere dönelecektir. Süleyman Demirel'in "Borç yiğidin kamçısıdır" sözü meşhurdur. Doğrudur; kamu borcu illaki kötü bir olay değildir. Ama zenginler için durum farklıdır. Devlet fakire dağıtmak için borçlanıyorsa, zenginlerin "dağıtılan para yarın bir gün vergi ile benden çıkacak" demesi, borçlanmaya karşı çıkması normaldir. ABD'de muhafazakâr kanatta bu bilinç yaygındır.

Kamu borcunun ekonomiye yükü konusunda Ege ile gırgır geçiyoruz. "Borç içeriye ise, Türklerin borcu kadar Türklerin alacağı var" şeklinde şakasını yapıyoruz. Ama burada bir nüans daha var. Borç bir stok; aynı anda bir akım olarak faiz ödemelerine bakmak gerekir. Devlet borcunun faizini nasıl öder? Vatandaştan topladığı vergileri ona hizmet olarak geri verecek yerde alacaklılara faiz ödemeye hasredecektir. Dolayısı ile faizin yüksek ya da düşük olması farklı dinamikler içerir. Yüksek faiz, özellikle dış borcun faizinin yüksek olması, toplum için gerçek bir maliyete yol açar. Gelişmiş ülkelerde bugün görüldüğü gibi, kamu borçlanma faizleri sıfıra, hatta Almanya gibi bazı ülkelerde eksiye düşmüş ise, kamu borçlanmasının faiz külfeti de yoktur. O nedenle kamu borcunun milli gelire oranı tek başına anlamlı bir gösterge değildir. Kamu faiz ödemelerinin milli gelire oranı ile birlikte düşünülmelidir. Örneğin bu oran %0,5'e düşmüşse, bize ne borç oranından.

Ege Cansen: Ayılar kışın gıda bulamadıkları için kış uykusuna yatarlar. Ayı gıda bulamadığı için az enerji sarf etmesi la-

zımdır. Ayı olabildiği kadar yalıtılmış, az ısı kaybeden inine girip uyur. Ayı uyurken hareket etmez, az enerji sarf eder ama buna rağmen kış süresince ağırlığının üçte birini kaybeder. Demek ki etrafta gıda yoksa biz de az enerji sarf etmeye çalışıyoruz. Dünya korona uykusuna yattı. Dışarı çıkmıyoruz, seyahat etmiyoruz, lokantaya gitmiyoruz. İyi kazananların bile bu süreçte harcamaları düştü. Geliri olmayanlar zaten harcamamıyor ama geliri olanlar da harcamamıyor. Sokağa çıkma yasakları ve seyahat yasakları bir nevi kış uykusuna yatmaktır. Kış uykusunun adı, korona uykusu oldu. Gelirler düştüğü için giderler de azaltılarak her aile kendi içerisinde bir dengeye gelmeye çalıştı.

Eğer ayı kışın uykuya yatmasa, ben yine av bulurum diyerek dağ bayır koşsa, bütün enerjisini bitirip açlıktan ölecekti. Halbuki ayı kış uykusuna yatarak iktisadi olarak doğru olanı yapıyor. Bahara kadar vücudundaki yağ ile idare ediyor. Toplum da, COVID-19 sürecinde tasarruflarından yiyor. Ekonomide çoklu-denge diye bir kavram vardır. Keynes'in bize öğrettiği ve Asaf Hoca'nın da çok anlattığı gibi denge tek bir noktada, mutlaka zenginlikte veya tam istihdamda teşekkül etmez. Fakirlikte de teşekkül edebilir. Başlangıçta ben canlandırma dedim ama Asaf, "Bırakalım canlandırmayı, batmayı önleyelim yeter" diyerek çok güzel tamamladı. Şu anki ekonomi politikasının hedefi dengeyi sağlamak ama daha yukarıda değil, daha düşük gelir seviyesinde dengeyi kurmaktır.

Asaf Savaş Akat: İktisat teorisindeki denge kurgusu ile gerçekte yaşananlar farklıdır. Keynes'in ana tezi, piyasa sisteminin kendi içerisinde ekonomiyi tam istihdamda dengeye getirme mekanizmasının her zaman çalışmadığıdır. Daha açık

Ege Cansen ve Asaf Savaş Akat'ın ekonomiye dair güncel tespitlerini toplayan bu kitap;

- Cari açık meselesinden büyümeye, kamu borcundan işsizliğe kadar Türkiye ekonomisine dair birçok temel ekonomik kavramı ele alıyor.
- Enflasyon-faiz sarmalı ile döviz kuruna ilişkin gelişmelere ve Türkiye ekonomisindeki çıkmazlara dair yanıtlara yer veriyor.
- Salgın sürecindeki küresel gelişmelerin Türkiye ekonomisine etkileri ve ekonomi yönetimindeki görev değişimlerinin sonuçları üzerinden tarihi bir döneme tanıklık ediyor.

Dr. Barış Esen'in editörlüğünde hazırlanan bu kitaba Asaf Savaş Akat'ın akademik ve teorik birikimiyle Ege Cansen'in tecrübeleri ve esprili anlatımı eşlik ediyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-2007-7

9 789751 420077